

SIYASETTE AHLAK VE MEHMED AKİF¹

ETHICS IN POLITICS AND MEHMED AKIF

Şaban ÖZTÜRK

Dr. Öğr. Gör. Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Kamu Yönetimi, sabanozturk@yyu.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0002-2095-195X

ÖZET

Genellikle tanımlandığı üzere, toplumsal hayata yönelik güç, iktidar ve egemenliğin kullanımı neticesinde emretme ve itaat etme şeklinde gelişen faaliyetlerin tümü olarak bilinen siyaset ile insanı erdemli bir varlık seviyesine yükseltmek amacı güden ahlâkın barışık olduğunu söylemek zordur.

Ancak bu durumun istisnaları olduğu da bir gerçektir. Siyasi tarihimizde bu istisnalardan birinin de Mehmed Akif olduğu kabul edilebilir. Genellikle şair, fikir ve düşünce adamı olarak bilinen Mehmed Akif, hayatının bir döneminde siyasetle (İttihat ve Terakki üyeliği, Burdur Milletvekilliği) de iştigal ettiğinden aynı zamanda bir siyaset ve devlet adamı olarak da kabul edilmektedir. Kaynaklarda belirtildiği gibi her ne kadar kendisi siyaset adamı olmaktan hoşlanmamış ise de aslında kendisinin siyasetle ilişkisi ve siyasete karşı duruşu önemli mesajlar içermiştir. Bu mesajların o günün dünyasında ne kadar etkili olup olmadığı bir yana, ancak günümüzde Mehmet Akif'in kısada olsa politika hayatında siyaset ve ahlaki bir araya getiren davranışlarının anlaşılmasına şiddetle ihtiyaç duyulduğu aşikârdır. Günlük siyasi çekişmelerden uzak durmaya gayret eden Mehmed Akif, ülke siyaseti ya da emperyalizme karşı sergilenmesi gereken duruş anlamında siyaset üstü bir konumda bulunmayı tercih etmiştir. Dolayısıyla günlük kısır siyasi çekişmelerin faydalı olamayacağını belirterek siyasetin sadece topluma hizmet etme ve çıkar ilişkilerinin ötesinde olması şartıyla anlamlı olabileceğini bizzat yaşantısıyla ortaya koymuştur. İslam âleminin tamamını oluşturan vatan ile bu vatanda yaşayan tüm toplumun harcını oluşturan birlik ve beraberliğin teminatı olan İslam anlayışı, Akif'in siyasi düşüncesinin temelini oluşturmaktadır. Akif'in eserlerine bakıldığında bu anlayışın izlerini görmek mümkündür.

Bu çalışmada Akif'in siyasi hayatından bazı örnekler verilerek siyaset ve ahlak ilişkisi yani siyasette ahlaki duruşun nasıl mümkün olabileceğine dair önemli ipuçları ortaya konmaya çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Siyaset, iktidar, Mehmet Akif, Siyasette Ahlak.

ABSTRACT

As it is generally defined, it is difficult to say that politics, which is known as all the activities that develop as a result of the use of power, power and domination towards social life, in the form of ordering and obedience, and the morality that aims to raise people to the level of a virtuous being are in harmony.

However, it is a fact that there are exceptions to this situation. It can be accepted that one of these exceptions in our political history is Mehmed Akif. Mehmed Akif, who is generally known as a poet, an intellectual and a thinker, is also considered a politician and statesman, as he was also involved in politics (membership of the Union and Progress, Burdur Deputy) at some point in his life. As stated in the sources, although he did not like being a politician, his relationship with politics and his stance against politics contained important messages. Regardless of how effective these messages were in the world of that day, it is obvious that today's Mehmet Akif's behavior that brings politics and morality together in his political life, even if it is short, is sorely needed. Trying to stay away from daily political conflicts, Mehmed Akif preferred to be in a supra-political position in terms of country politics or the stance that should be taken against imperialism. Therefore, by stating that daily vicious political conflicts cannot be beneficial, he has personally demonstrated that politics can only be meaningful on the condition that it is beyond service to society and relations of interest. The understanding of Islam, which is the guarantee of unity and solidarity, which constitutes the homeland that constitutes the whole

¹ Bu çalışma 12.03.2022 tarihinde "*Kabulünün 101. Yılında İstiklal Marşı ve Milli Şairimiz Mehmet Akif Ersoy 2. Uluslararası Sempozyumu*"nda tebliğ olarak sunulmuş ve özet bildiri olarak yayımlanmıştır.

of the Islamic world and the moral of the whole society living in this homeland, forms the basis of Akif's political thought. When we look at Akif's works, it is possible to see the traces of this understanding.

In this study, by giving some examples from Akif's political life, it has been tried to reveal important clues about the relationship between politics and morality, that is, how a moral stance in politics can be possible.

Keywords: Politics, power, Mehmed Akif, Ethics in Politics.

Giriş

Mehmed Akif ile ilgili yazına bakıldığında yaşadığı dönemde siyasi ve sosyal olaylara dair duyarlı ve bunları son derece etkili bir şekilde ele alabilen, bir şair olmanın ötesinde bir aydın ve siyasetçi (Duran ve Salkın, 2008: 345) olarak tanınmaktadır.

Mehmed Akif'in siyasetle alakası, Düздаğ tarafından yayıma hazırlanan Safahat'ın giriş kısmında Eşref Edip Fergan'dan aktarıldığına göre; siyasetten Allah'a sığınan Akif, Meşrutiyet'in ilanından sonra girmiş olduğu İttihat ve Terakki'nin yemin metnine şerh koyduğunu belirtilmiştir. Dolayısıyla kayıtsız ve şartsız cemiyet emirlerine uyacağına dair yemin metninin onun isteği üzerine değiştirildiği aktarılmıştır. Akif'in anlayışında sadece iyilik hususunda sadakat ve bağlılık yapılabilirdi (2009: 62). Aslında bu açıklama Akif'in siyasete bakışına dair önemli ipuçları vermektedir. Dolayısıyla Mehmed Akif, kişiliği, edebi sanatı, şairliği ve devlet adamlığı kadar siyasi hayatından da ders alınabilecek birisidir.

Yukarıda bahsedilen “*siyasetten Allah'a sığınır*” ifadesine göre Akif'in siyasete uzak durduğu, günlük siyasi çekişmelerle pek ilgilenmediği görülmektedir. Ancak bu ifade Onun bir dönem İttihat ve Terakki'ye girdiğini, Teşkilat-ı Mahsusa'da görev yaptığını veya ilk mecliste milletvekilliği yaptığı gerçeği ile birlikte düşünülmelidir. Dolayısıyla bu görevleri yaparken de Akif'in siyasetten hoşlanmadığı kabul edilebilir. O halde Mehmed Akif'in uzak durduğu ancak bir şekilde içinde bulunduğu bu durumu nasıl izah edebiliriz? Bu çalışmada merhum Akif'in siyasi hayatı ele alınarak bu soruya cevap bulmaya çalışılmıştır.

1. Siyaset ve Ahlak

Siyaset, iktidar ilişkileri ve devlet yönetimi ile ilgili konuları ele almaktadır. Bununla birlikte siyaset ile ilgili yapılan tanımların çok fazla olduğu bilinmektedir. Genel anlamda siyaset Heywood (2015: 24) tarafından belirtildiği gibi; toplumsal hayatı düzenleyen genel kuralların yapılması, bu kuralların korunması ve değiştirilmesi hususundaki faaliyetler şeklinde tanımlanabilir. Ancak bu faaliyetler yapılırken yine Heywood tarafından belirtildiği gibi; bir taraftan farklı görüşlerin ve isteklerin yani rekabet halindeki ihtiyaç ve çıkarların varlığı ortadayken, diğer taraftan belirlenen kuralların kabul edilmesi ve yürürlükte kalması için birlikte çalışmanın zorunluluk olduğu bir gerçektir. Bununla birlikte siyaset uzlaşma sanatı olduğu kadar, bireylerin menfaatlerini öncelikledikleri için bir çatışma alanı olarak da görülmektedir.

Öte yandan Arapça “hulk” kelimesinden türediği kabul edilen ahlak kelimesinin, “huy, tabiat” gibi anlamlara geldiği bilinmektedir. Ayrıca ahlak; manevi nitelikler, huylar, yani insanların iyi ya da kötü olarak vasıflandırılmasına yol açan özellikler ve böylece ortaya konan iradeli davranışlar bütünü² şeklinde açıklanmıştır. Türk Dil Kurumu sözlüğünde ise özetle ahlak; insanların bir toplumda uymak durumunda oldukları davranış biçimleri olarak tanımlanmıştır³. Güler (2020: 38) de ahlak ve ahlakın kapsamı ile ilgili bazı tespitlerde bulunmuştur. Buna göre ahlak, kişisel olmakla beraber, halk içerisinde ortaya çıkan ve toplumsal hayatı hem düzenleyen hem de denetleyen kurumdur. Çünkü ahlak, inançlar, tecrübeler, gelenek ve göreneklerden müteşekkildir. Bu nedenle ahlakın kişisel yaşantı ile

² Bkz. TDV İslam Ansiklopedisi Ahlak Md. M. Çağrııcı, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ahlak>

³ Türk dil Kurumu, <https://sozluk.gov.tr/>

birlikte sosyal hayatı da düzenleyen kurallar dizisi olarak aynı zamanda bir denetim mekanizması olduğu kabul edilmektedir.

Siyaset ve ahlak kavramları, (“ahlak”ın genel olarak iyi olan şeyleri çağrıştırdığından hareketle) günümüzde neredeyse yan yana düşünülemez kadar ayrı tasavvur edilmektedir. Bunun temel nedeni olarak siyasetin değerden bağımsızlaşması veya Farabi’nin ahlak ve siyaset ekseninde kurguladığı hayatın gayesinin mutluluk olduğu yaklaşımının modern dönemde kabul görmemesi (Arkan, 2005: 387) şeklinde de açıklanmaktadır. Bu açıklamalarda da ayrıca N. Machiavelli’ye atıf yapıldığı bilinmektedir. Belirtildiği üzere Machiavelli, siyaseti güç kavramı üzerinden analiz etmiş, siyasette erdem ya da mutluluk kavramlarının göz ardı edilebileceğini belirtmiştir. Örneğin; Machiavelli’ye göre hükümdarlar kendilerine zarar verecekleri bir durumda veya şartlar değiştiği durumda verdikleri sözden vazgeçebilirler. Ona göre insan özünde kötü niyetlidir. Bu nedenle hükümdarın öncelikle iyilikle hükmetmesi ancak gerektiğinde kendisinin ve devletin bekası için verdiği söze, merhamete, insanlığa ve dine aykırı davranabilir (Bilge, 2012: 104).

Öte yandan siyasette ahlak konusu ele alınırken, siyasal ahlak ile ilgili açıklamalara da yer verilmiştir. Akyüz (2009: 99)’ün, Aktan’dan aktardığına göre; bir anlamda meslek ahlakı olarak da tanımlanan “siyasal ahlak”ın, tıpkı iş ahlakı, bilim ahlakı, medya ahlakı gibi sınıflandırılması mümkündür. Siyasal ahlak ile ilgili bir başka tanımda ise, siyasal karar alma sürecinde geçerli olan değer yargılarının, örf ve adetlerin, normların ve kuralların oluşturduğu sistem olarak açıklanmıştır. Bu noktadan bakıldığında siyasal ahlakın, siyasetçilerle birlikte bürokratların alması gereken kamusal kararları ve uymaları gereken ahlaki kuralları ifade etmektedir.

2. Mehmed Akif’in Düşünce Dünyasına Kısa Bir Bakış

Ahlakın kaynaklarından birinin de toplum olduğu ve toplumun en küçük birimi olarak ailenin önemi yadsınamaz. Bu anlamda Mehmet Akif’in yetişmesinde ve karakterinin oluşmasında ailesinin etkisinin son derece önemli olduğu belirtilmiştir. Çağbayır (2016: 211)’a göre Akif’in ailesi inanç, ibadet ve ahlak konusunda seçkin bir aileye sahiptir. Daha erken yaşlarda babası tarafından Arapça öğretilmiş ayrıca hafızlık eğitimi almıştır.

Bilindiği üzere Avrupa’da önceden (19. ve 20. yy.) var olan Pan Slavizm ve Pan Germanizm fikirlerinin Osmanlı İmparatorluğu’nda da Pan İslamizm şeklinde tezahür ettiği kabul edilmektedir. Yeni Osmanlılar ve özellikle Namık Kemal gibi devlet adamları tarafından belirtilen Batılı düşüncelere karşı ortaya atılan Pan İslamizm fikri daha çok İttihad-ı İslam olarak açıklanmıştır. Yeni Osmanlılar tarafından tartışıldığı belirtilen İttihad-ı İslam fikrinin olgunlaşma dönemi Mehmed Akif’in yaşadığı zaman dilimidir. Bu dönemde dış politikadaki anlayış ile birlikte İttihad-ı İslam fikri, asıl içeride bir değişimi, tecdidi gerekli görmüştür. Bu anlamda C. Afgani ve M. Abduh gibi Akif de, dinde bir inkılâbın yani köklü bir değişimin gerektiği, İslam’ı bir mezarlık olmaktan çıkararak dini düşüncenin, hayatın tümüne yeniden hâkim kılınmasının zorunlu olduğu görüşünde ısrar etmiştir (Şehsuvaroğlu, 2002: 156-157).

Osmanlı Devleti’nin son zamanlarında, II. Meşrutiyet’in yarattığı özgürlük sarhoşluğu sona erdiğinde Osmanlı Devleti’nin yüzyıllardır biriktirdiği sorunların hürriyet ilanı ile çözümlenemeyeceği anlaşılmıştır. Abdülhamit’e karşı tek cephede birleşen aydınlar kendi yollarına yönelmişler ya da yollar belirlemişlerdir. Türkiye aydınları arasında belirmeye başlayan Batıcılık, milliyetçilik, İslamcılık ve sosyalizm düşüncelerinden Mehmed Akif’in İslamcılığa yöneldiği kabul edilmektedir. Bu anlamda İslam şairi olarak Mehmed Akif’in asıl doktrinini 1911’den sonra bulduğu belirtilmiştir. Mehmed Akif’in Afgani’den çok Abduh’tan etkilendiği, onun hem Sırat-ı mustakim’de hem de Sebilürreşat’ta Abduh’un görüşlerine yer verdiğine dikkat çekilmiştir (Sarıhan, 1996: 36-39).

Çarkçı tarafından da belirtildiği gibi; Mehmed Akif, Osmanlı İmparatorluğu'nun dağılma sürecinde Müslüman toplulukların birlik ve beraberliğine inanmış, panislamist bir bakış açısıyla halifelik kurumunun yanında durmuş ancak saltanatçı, baskıcı ve otoriter bir idarecilik anlayışının da aynı oranda karşısında olmuştur. Ayrıca devletin de adalet temelinde inşa edilmesi gerektiğini savunan Mehmed Akif'e göre, devlet adamının sorumluluk duygusuyla hareket etmesi ve adaletten asla ayrılmaması gerekir. Bu düşünceleri Halife Ömer'i konu edinen şiirinde görülmektedir. Buna ilaveten Akif, siyasi partilere birer tefrika odağı olarak bakmıştır. Ona göre Batılı anlamda siyasi partilerin oradaki şartlarda ortak amaçlara hizmet etmekte iken, bizdeki partiler ise birer nifak merkezi olarak tebarüz etmiştir. Çarkçı, Mehmed Akif'i siyasi partilerin günlük politik çatışmaların merkezi olmaktan ziyade, memleketin gelişmesine, kalkınmasına, devlet ve milletin bekasına hizmet etmesi gerektiğine inanmış bir aydın olarak görmektedir (Çarkçı, 2020: 40). Belirtildiği üzere Mehmed Akif bu düşüncelerini Sırat-ı Müstakim ve Sebilürreşat'ta açıklamış, ayrıca vaazlarında, şiirlerinde ve diğer eserlerinde işlemiştir.

Mehmed Akif'in düşünce dünyasında ve siyasi hayatında Müslümanlık vasfı ve İslam milleti önemli bir yer tutar. Sırat-ı mustakim ve Sebilürreşat dergilerinde başyazar olan Akif bu düşüncelerini iyice işlemiştir. Düzdağ tarafından belirtildiğine göre Akif Osmanlı'nın son dönemlerinde bir kültür hareketi olarak Müslüman Türk dünyasına hitabeden hareketlere de sıcak bakmış ve "Türk İslam Âlemi" başlığı altında dış dünyadan haberlere dergide yer verilmesini uygun görmüştür. Ancak ne zaman ki "Türkçülük" hareketi siyasi bir şekle bürünmüş işte o zaman Akif ve arkadaşları buna karşı çıkararak oluşan durumun İslamiyet'e aykırı olduğunu belirtmişlerdir. Mehmed Akif 1918 yılında kaleme aldığı bir makalesinde bu durumu şöyle açıklayacaktır (Düzdağ, 2002: 72-73): "*Ne olurdu, kavmiyet denilen o mel'un cereyan, derhal siyasi bir şekil almasaydı, kitaplarıyla, gazeteleriyle, konferanslarıyla, nutuklarıyla, Müslüman unsurları birbirine düşürürken, aynı vasıtalarla biraz da, parçaladığı kitlelerin lisanına, irfanına hizmet edeydi de, bugün o büyük şerrin, bari şu kadarlık hayrını gördük, diyebileydik*"

Ayrıca bu konudaki dizelerine bakıldığında, Mehmed Akif'in çok net bir şekilde kavmiyetçiliği/ırkçılığı reddettiği görülmektedir. Bu konuda en çok bilinen şiirlerinden birinde Akif şöyle haykırmaktadır:

....

Hani milliyetin İslam idi...Kavmiyyet ne?

Sarılp sımsıkı dursaydın a milliyetine.

"Arnavutluk ne demek? Var mı şeriatta yeri?

Küfr olur, başka değil, kavmini sürmek ileri.

Arab'ın Türk'e; Laz'ın Çerkez'e, yahut Kürd'e;

Acemin Çinli'ye rüçhanı mı varmış? Nerde!

Müslümanlıkta "anasır" mı olurmuş? Ne gezer!

Fikr-i kavmiyeti tel'in ediyor Peygamber." (Ersoy, Safahat, 2009: 183-184)

2. Mehmed Akif ve Siyaset

Bir İslam şairi olarak Mehmed Akif, içinde yaşadığı dönemin sıkıntılarını müşahade etmekle kalmamış bu durumdan çıkarılabilecek dersleri en güzel şekilde eserlerinde ele almıştır. Bu eserlere bakıldığında o günün şartlarında ihtiyaç duyulan ve Müslüman toplumların sahip olması gereken özellikleri şiirlerinde yansıttığı kabul edilmiştir. Bu konuda Durak (2016: 153); Akif'in, özellikle şiirlerinde, siyasi fikir akımlarının toplumda yapmış

olduğu tahribatın ve ayrılıkçı yaklaşımların etkisinin giderilmesi için İslam birliği idealine önem verdiğini belirtmiştir. Durak ayrıca onun İslam medeniyetine sahip çıkarak dinin medeniyetin ve ilerlemenin önünde engel olmadığını açıkça ortaya koymuştur. Buna ilaveten Akif eserlerinde, Kur'an'ın önerdiği güzel ahlak, birlik ve dayanışma ile çalışma ve ilme yönelmeyi hem kendisi hayat düsturu edinmiş hem de belirtilen eserlerinde bu değerlere yer vererek önemini vurgulamıştır.

Mehmed Akif'in bu anlayışı ve duruşu kuşkusuz sadece Osmanlı döneminde değil hayatı boyunca devam etmiştir. Bu bakımda Cumhuriyet dönemi ilk mecliste de görev alan Akif, Milli Mücadele sonrasında, ülkede siyasi hayatın pek de yukarıda belirtilen ilkelerle bağdaşmadığını görmüştür. Böyle bir durumda onun gibi birisinden bekleneni yapmış ve günlük kısır politik çekişmelerin uzağında durmayı yeğlemiştir. Akif' in bu şekilde hareket etmesi de hakkında çok konuşulan mevzular arasındadır. Ancak gerek yüksek ideallere sahip birisi olarak gerekse de İstiklal Marşı'nın yazarı olarak vermiş olduğu kararlar o dönem için en doğrusunu yaptığı dile getirilmiştir. Bununla birlikte çok sıkıntılı günler yaşamasına rağmen siyaset ahlakı gereği ne Türkiye'de ne de Mısır'da ülkenin ve İslam milletinin aleyhinde olmaması takdir edilmiştir.

Mehmed Akif'in Mısır'a gidişi ve uzunca bir süre orada kalması hep gündem olmuştur. Daha önce 1914 ve 1915 yıllarında Mısır'a giden Mehmed Akif, ziyaret amaçlı bu gezilerinden kısa süre sonra İstanbul'a dönmüştür. Yine 1923 ve 1924 yıllarında kışı geçirmek amacıyla davet üzerine gittiği Mısır'dan bir süre sonra dönmüş, ancak 1925 yılında Türkiye'ye döndüğünde farklı bir manzara ile karşılaşmıştır. Bu manzara bir taraftan memlekette muhalif tüm unsurlara hayat hakkı tanınmadığını açık bir şekilde resmediyor diğer taraftan adeta Akif'in Mısır'a uzun süreli hicretinin zamanının geldiğini belirtiyordu. Çünkü aynı zamanda yakın arkadaşı olan Sebilürreşad'ın sahibi Eşref Edip'in de içinde bulunduğu muhalif birçok gazeteci ve yazarın tevkif edilmelerinin yanı sıra Şapka Kanunu bahanesiyle keyfi uygulamaların had safhada olduğu bir dönemdi. Bu tablo karşısında M. Akif'de Mısır'a gitmeyi uygun gördü (Düzdağ, 2003: 3-5, 7). Nitekim İstiklal Marşı yazarı ve Safahat gibi bir eserin sahibi olarak kendisinin o dönemde yapacağı çok fazla bir şeyin de olmadığı kanısındaydı.

Mehmed Akif'in kaleme aldığı aşağıdaki birkaç dizenin aslında onun ideal insanda aradığı bazı özellikleri vurguladığı belirtilmiştir (Gülendam, 2009: 692). Bu dizeler aynı zamanda onun ahlak anlayışının, hayata bakışının özeti olarak da kabul edilebilir.

“Doğruluk, ahde vefa, va'de sadakat, şefkat;

Acizin hakkını i'laya samimi gayret;

En ufak şeyle kanaat, çoğa kudret varken;

Yine ifrat ile vermek, veren eller darken;

Kimsenin ırzına, namusuna yan bakmıyarak,

Yedi kat ellerin evladını kardeş tanımak;

‘Öleceksin!’ denilen noktada merdane sebat;

Yeri gelsin, gülerek oynayarak terk-i hayat;

İhtirasat-ı hususiyeyi söyletmeyerek,

Nef-i şahsiyi umumunkine kurban etmek;” (Ersoy, Safahat, 2009: 154)

Akyüz tarafından da vurgulandığı gibi; aslında dünyada ve ülkemizdeki mevcut sıkıntıların birçoğunun kaynağında siyasetin menfaat için yapılması yatmaktadır. Dolayısıyla siyaseti menfaatleri üzerine bina edenler, sadakat ve adalet duygularından uzak kaldıkları için

millete hizmet edemezler. Siyaset ancak, ahlakı güzel, hamiyetini milleti için kullanan, adalet ve sadakat duygularının temayüz ettiği insanlarla yapılırsa güzelleşecektir (2009: 127). Yaşamı boyunca düşünceleri ile pratiklerinin çelişmemesi için gayret eden Mehmed Akif, açık bir şekilde kurtuluşun reçetesini ortaya koyduğu gibi belirtilen nitelikte insanların eksikliğini de vurgulamıştır. Dolayısıyla siyasetten neden uzak kaldığının da ipuçlarını vermiştir.

“Yeniden doğrudan doğruya Kuran’dan alıp ilhâmı,

Asrın idrâkine söyletmeliyiz İslâm'ı.

Kuru dâvâ ile olmaz bu, fakat ilm ister;

Ben o kudrette adam görmüyorum, sen göster?” (Ersoy, Safahat, 2009: 378)

Sonuç

Siyasette ahlak ilkelerinin genellikle uygulanmadığı ve bunun iyice kanıksanmaya başladığı modern dönemde bu durumun istisnaları olduğu kabul edilmektedir. Yaşadığı dönemde siyasetin zorlu dönemeçlerini müşahede eden Mehmed Akif gerek Osmanlı gerekse de Cumhuriyetin kuruluş yıllarında bu istisnaların en güzel örneklerinden birisidir.

Mehmed Akif’i sadece şairlerinden ve eserlerinden tanımaya çalışmak, O’nu anlamada eksik kalabilir. O aynı zamanda yaşantısıyla da örnek olmuştur. Daha yakından tanındığında, inançta samimiyetin onun karakteri olduğu görülür. Belki de bildiği doğruları çekinmeden söylemesi, yeri geldiğinde karşısında sultan da olsa eleştirmesi veya doğrulara kimin yaptığına bakmaksızın sahip çıkması gibi özellikleri onu son dönem siyasetten uzaklaştıran olgulardır.

Akif, siyasette Makyavelist davranarak günün ve şartların adamı olmak yerine şahsiyetli bir duruş sergileyerek ilkeli, dürüst, Hak yolunda ve tek başına kalmayı tercih etmiştir. Politik hayatın olanca kirliliğinin yaşandığı günümüzde ise insanlığın, merhum Akif’i anlamaya her zamankinden daha çok ihtiyacı olduğu söylenebilir.

KAYNAKÇA

Akyüz, Ü. (2009), “Siyaset ve Ahlak”, Yasama Dergisi, Cilt, Sayı: 11, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/yasamadergisi/issue/54535/743243>, 10.03.2022.

Arkan, A. (2005), “Farabi’nin Gözüyle Ahlak-Siyaset İlişkilerinin Analizi”, Sakarya Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi 2. Siyasette ve Yönetimde Etik Sempozyumu, https://tasam.org/Files/Icerik/File/farabinin_gozunden_siyaset_ve_ahlak_iliskisi__7930fcc5-8f20-4524-9600-de4bd920df55.pdf Erişim: 01.12.2021.

Bilge, M. (2012), “Gelenekselden Moderne Etik ve Siyaset”, ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt: 8, Sayı: 15, Sh. 97-108.

Çağbayır, Y. (2016), İstiklal Marşı’nın Tahlili, Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, Ankara.

Çarkçı, A. (2020), “Meşrutiyetten Cumhuriyete Mehmet Akif Ersoy’un Siyasi Faaliyetleri ve Düşünsel Biyografisinde Yer Alan Siyasal Kavramlar”, Mevzu Sosyal Bilimler Dergisi, Sh. : 9-43, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1006430>, Erişim: 05.03.2022.

Duran, H. & Salkın, M.E. (2008), “Mehmet Akif Ersoy’da İslamcılık ve Milliyetçilik Düşüncesi”, Uluslar arası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı 19-21 Kasım Burdur, Sh. 345-353, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Düzdağ, M.E. (2003), Mehmed Akif Mısır hayatı ve Kur'an Meali, Şule Yayınları, İstanbul.

Düzdağ, M.E. (2002), Mehmed Akif Ersoy, T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları, Türk Tarih Kurumu Basımevi, Ankara.

Düzdağ, M. E. (2008), İstiklal Şairi Mehmed Akif Ersoy, İstanbul: Fide Yayınları, İstanbul.

Ersoy, M. A. (2009), Safahat Mehmed Akif Ersoy, Haz.: M.E. Düzdağ, İdeal Kültür Yayınları, İstanbul.

Gülendam, R. (2009), "Mehmet Akif'in İdeal İnsan Tipi", Uluslar arası Mehmet Akif Sempozyumu Bildiriler Kitabı 19-21 Kasım Burdur, II. Cilt, Sh. 687-693, Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.

Güler, Z. (2020), "Safahattan Seçmeler Ahlak", Journal of Turkish Language and Literature, Cilt: 6, Sayı: 1, Sh. 37-50, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/952396>, Erişim: 10.02.2022.

Heywood, A. (2015), Siyaset, Adres Yayınlar, Ankara.

Karataş, C. (2013), "Safahat'tan Hareketle Mehmet Âkif(Ersoy)'in Fikirlerine Tematik Bir Yaklaşım", Mehmet Akif'i Anlamak, Ed. E. Yaman, İ. Tüzer, Sh. : 159-193, TDV Yayın ve Matbaacılık, Ankara.

Sabuncu, Ö. (2020), "Mehmed Akif'in Düşünce Dünyasında Rol Model olarak Sahabiler", Millet'in sesi Mehmed Akif, Ed. M. Öztürk, Nida Yayıncılık, İstanbul.

Sarıhan, Z. (1996), Mehmet Akif, Kaynak Yayınları, İstanbul.

Şehsuvaroğlu, L. (2002), M. Akif Ersoy, Alternatif Yayınları, Ankara.

Şimşek, T. (2015), "Mehmed Âkif'in Poetikası", A. Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi [TAED] 53, Sh.: 105-120, Erzurum.